

BEHEER

van oevers

Oevers zijn op circa 75 procent van de Nederlandse golfbanen de locaties met de grootste potentie voor natuurwaarden. Redenen hiervoor zijn enerzijds de lengte – op een 9 holes baan kun je al snel aan 2 tot 3 km oever komen – en anderzijds het overgangsmilieu van een natte naar een drogere zone.

TEKST EN FOTO'S: GUIDO HAMELINK, SANDER KRISTALIJN

Er zijn er veel verschillende oevertypen. De meest gecultiveerde variant is de beschoeide oever of de damwand. Vormen die

worden toegepast ter bescherming van de oever of als element met een hoge beeldkwaliteit. De oever met een steil talud, begroeit met riet en diverse

grassoorten, is de meest toegepaste vorm, maar biedt zowel qua natuurwaarde als esthetische kwaliteit weinig extra's. Wel is deze constructie de meest praktische vanwege de beperkte ruimte die de oever inneemt en het vermogen water snel af te voeren. Dan is er nog een heel scala aan natuurvriendelijke- of eco-oevers. Dit zijn oevers met een minder steil talud. Over het algemeen zien deze oevers er ook een stuk natuurlijker uit en kan er een aardige diversiteit aan bloeiende planten, vogels en insecten voorkomen. De aanpassingen in de vorm van ijsvogel- en oeverzwaluwvanden worden in dit artikel weliswaar niet behandeld, maar kunnen een belangrijke aanwinst zijn.

Biodiversiteit

Soortenrijkdom van de oevers is zeer wisselend per gebied en per oever. Veel oevers in klei- en veengebieden kenmerken zich door enkel en alleen riet. De rietkraag is een ideale plek voor vogels en insecten. Soorten die we veelvuldig aantreffen zijn onder andere de kleine karekiet en de rietzanger, diverse soorten eenden en meerkoeten die daar nesten maken. Insecten die veel belang hebben bij deze begroeiing zijn soorten van de juffer- en libellenfamilie. Deze zetten hier eitjes af en rusten op het riet. Planten als gele lis, lisdodde, grote egelskop, pijlkruid en zwanenbloem zijn soorten die voorkomen in de rietkraag. In zanderige oevers is veelal meer ruimte voor mossen, zeggen en biezen. Hier vinden we ook eerder opschot van berk. Daarnaast is een belangrijk verschil met de oevers op kleiige of venige grond dat de begroeiing dunner is en daardoor vaak meer ruimte laat voor bijzondere soorten. Maar ook riet groeit op deze grondslag. Riet is niet altijd een graag geziene begroeiing. Desalniettemin moeten we niet voorbijgaan aan zowel de ecologische als de landschappelijke, maar ook constructieve waarde. Door de wortels van deze waterplant blijven veel oevers intact terwijl golfbanen met weinig rietgroei veelvuldig kampen met afklevende oevers.

Meerjarig riet

Speciale aandacht vragen we voor meerjarig riet. Dit is eenvoudigweg riet dat enkele jaren staat. Het gaat hier om dode stengels afgewisseld met de jonge scheuten. Deze stengels geven een hele andere structuur aan de vegetatie waardoor bepaalde vogels en insecten zich alleen kunnen thuis voelen in een dergelijke omgeving. Voorbeelden zijn de snor en de rietzanger. Het is eenvoudig om een dergelijke zone te creëren, met name op plaatsen wat meer uit het spel zoals achter of naast een teebox.

Storende soorten

Of een soort storend is of niet hangt in sterke mate af van de doelstellingen die verbonden zijn aan een oever. Ligt de oever in de speellijn, dan is wilgen- en elzenopshot zelden een aanvulling

Wat wel, wat niet

Do's

- *Maai met een vaste regelmaat. Grote onregelmatigheden in de maaitijden en beschadiging aan de oever heeft veelal storingskruiden tot gevolg als pitrus en brandnetel.*
- *Voer maaisel af. Het laten liggen van het maaisel zorgt voor verstoring van de bodem en verrijking ervan, met als gevolg storingskruiden. Bij maaien en afvoeren kan juist een mooie bloemrijke oever ontstaan.*
- *Tijdstip. Maai op de juiste momenten, dus niet tijdens het broedseizoen en ook niet in de maanden juli en augustus. Voor bijvoorbeeld de rietorchis is het van belang dat er gemaaid wordt na de bloeiperiode.*

Dont's

- *Alles in één keer wegmaaien. Maai nooit alle oevers in één werkgang. Het is voor het landschappelijk beeld, planten en dieren van belang dat nooit alle oevers op het terrein in een keer worden gemaaid.*
- *Legen van maaibakken in de oever of in het water. Een absoluut verbod zou moeten gelden voor deze actie. Naast de storingskruiden die dit met zich mee zal brengen, wordt het water in feite vervuild doordat er in het maaisel schadelijke stoffen zitten.*

voor de speelbaarheid van de baan. Ligt eenzelfde oever uit het spel, dan kan dergelijk opschot een mooi beeld geven en voor de natuurwaarden van belang zijn. In de ergernis top tien staan de soorten: riet, brandnetel en pitrus bovenaan. Riet kan worden tegengegaan door regelmatig de jonge scheuten weg te maaien. Ook op waterbodems die circa 0,8 meter diep liggen zal riet minder snel voorkomen, maar onmogelijk is het zeker niet, riet kan namelijk ook bij grotere waterdieptes groeien. Brandnetel en pitrus zijn soorten die voornamelijk tevoorschijn komen bij verrijking van de oever of bij verstoring door beschadiging van de bodem met maaibakken. Voer derhalve bij voorkeur het maaisel af en maai met messen in plaats van met een klepelbak.

Mooi om te zien: gele lis, moerasandoorn en zwanenbloem.

Oeverbeheer stap voor stap

In de beeldvorming van velen moet een oever jaarlijks gemaaid worden en dan is het weer klaar. Een greenkeeper weet echter wel beter. De ene oever kent een andere plantengroei als de andere en een deel van de oevers is veel meer bij het spel betrokken als de ander. Daarom start goed oeverbeheer met het in kaart brengen van de gewenste eindbeelden. Wat voor typen oevers zijn er en bij welke oever is het spel maatgevend en bij welke oevers is er meer ruimte voor natuurwaarden en hogere vegetatie. Als dit letterlijk en figuurlijk in kaart is gebracht, kan er gestart worden met het aangeven van de beheeringrepen die het gewenste eindbeeld kunnen realiseren. Zo zal bij een oever in het spel afhankelijk van de grondsoort een tot drie keer per jaar gemaaid moeten worden, terwijl een oever meer buiten het spel rustig om de twee jaar gemaaid

kan worden. Denk ook na over het materieel dat ingezet moet worden. Zorg vervolgens voor een continue uitvoering en het meten van de resultaten. Dit kan door te kijken of de soortenrijkdom toeneemt of door te beoordelen of de oever door het seizoen heen genoeg open blijft wanneer deze een belangrijke rol in het spel inneemt. Bij onvrede over de resultaten kan er een andere beheervorm worden gekozen of wordt het eindbeeld aangepast.

Schouw

Veel watergangen worden door het waterschap gecontroleerd, ofwel geschouwd. Deze schouw is ingesteld om de doorstroomsnelheid en de waterbergingscapaciteit te waarborgen. Houd er rekening mee dat er bij extensief oeverbeheer afspraken met het waterschap gemaakt moeten

worden wanneer het in de jaarlijkse schouw terugkomt.

Opschot

Houd in het oog dat er bij een meer extensief maaibeheer waarschijnlijk al snel veel opschot van wilgen en elzen de kop opsteekt. Dit maakt het maaien vaak een stuk moeilijker wanneer er tweejarig opschot in de oever staat. Als dit niet past bij het bepaalde eindbeeld, dan is het verstandig het opschot met regelmaat met een bosmaaier weg te halen. Hetzelfde geldt voor het uitmaaien van hindernispaaltjes en de drainagebuizen. 🌿

Guido Hamelink en Sander Kristalijn werken bij NLadviseurs – adviesbureau voor natuurbeheer en landschapsoptimalisering in Arnhem, telefoon 06-43000297, www.nladviseurs.nl

Gecultiveerde oever met hoogwaardige esthetische kwaliteit.

Oever van arme zandgrond.